

En toen ...

Abel Tasman

Haro Hielkema

Van Tasmanië heeft hij hooguit het strand gevoeld en op de rede van Nieuw-Zeeland is hij niet eens van boord geweest. Toch wordt Abel Tasman aan de onderkant van de wereldbol door jong en oud gezien als een held. In Nederland is dat alleen in Lutjegast het geval.

Maar dat kan veranderen, zeker in het vierhonderdste geboortjaar van de man die Australië en Nieuw-Zeeland in 1642 als eerste Europeaan bezoekt en op de kaart zet. Lutjegast bruist van de activiteiten om zijn avontuurlijke dorpsgenoot eer te bewijzen. De Groningers hebben al een straatfestival gehouden, afgelopen zaterdag is dankzij het Westfries Museum in Hoorn een fraaie expositie geopend, de jeugd krijgt nog een creatieve week en 13 september wordt er *gestruund* (gewandeld) door Tasmans geboortestreek.

'Oabel' wordt er in 1603 geboren als boerenzoon. De exacte plaats is niet bekend, mogelijk de T(i)assemaherd. Ook de datum blijft giswerk, omdat de kerk van Lutjegast later met de doopregisters in vlammen opgaat. Abel kiest niet voor de boerderij, maar meldt zich in Amsterdam bij de VOC. In 1632 trouwt hij, woonachtig in de Teerketelsteeg, in de Oude Kerk met Jannetje

De Moordenaarsbaai.

Tjaers, nadat zijn eerste vrouw wellicht in het kraambed is gestorven. In 1634 staat zijn naam in de archieven van de compagnie, als eerste stuurman op de 'Weesp' in Indië.

Hij maakt snel carrière, want kort daarna wordt hij als schipper van de 'Mocha' op pad gestuurd voor de beruchte hongi-tochten: strafexpedities om de smokkelhandel in specerijen in de Oost te beteugelen. Op een van die reizen treedt hij zo hard op dat twee 'vijandige' bewoners van Ceram omkomen en de gouverneur van het gebied een klacht tegen hem indient bij de Hoge Regering in Batavia. De bemanning klaagt over financiële malversaties van hun kapitein. Niettemin krijgt Tasman promotie bij de VOC.

In 1637 keert hij terug naar het vaderland, maar meldt zich nog hetzelfde jaar opnieuw, nu voor tien jaar, in Indië – nu met vrouw Jannetje en dochter uit zijn eerste huwelijk. Hij gaat als tweede man met een expeditie op zoek naar de 'Goud- en zilvereilanden' (waar de Spanjaarden volgens geruchten hun

... toeterde Tasman

rijkdom vandaan zouden halen), maar het wordt een onmogelijke missie omdat ze met barrels van schepen varen, de van de Spanjaarden gestolen kaarten niet kloppen en de eilanden ook niet bestaan. Ondertussen kijkt Tasman wel z'n ogen uit in Japan, Cambodja en Formosa.

Dan stuurt de VOC hem als commandeur van twee schepen uit om een zeeweg om de Oost naar Zuid-Amerika te vinden. Op 14 augustus 1642 vaart hij naar Mauritius om de schepen te laten repareren en groente, fruit en vlees in te nemen – en ruzie te maken met de plaatselijke commandant die vindt dat hij te veel drinkt. Op weg richting Zuidpool treft Tasman bar slecht weer en koerst op advies van zijn kundige navigator naar het oosten. Op 1 december nemen ze de kust van Tasmanië waar, vinden op de kust vuurresten en horen trommelgeluiden, maar zien geen bewoners. De kust wordt in kaart gebracht, het (ei)land wordt vernoemd naar de gouverneur-generaal in Indië, Anthony van Diemen, en ze varen verder.

Op 13 december doemt een bergachtige kust op, die Tasman Statenland noemt omdat hij het houdt voor het gelijknamige land dat Le Maire in 1601 bij Kaap Hoorn heeft ontdekt. Het is evenwel het zuidereiland van Nieuw-Zeeland. Als de bemanning mensen waarneemt ('vervaarlijk uitzierende mannen, grof van stem en gebeente, huids-

kleur tussen bruin en geel en lang zwart haar met een dikke witte veer') en op een fluit hoort blazen, toetert een Nederlandse zeeman vrolijk op een trompet terug. Dat blijkt een grote fout; de Maori's vatten het deuntje op als een oorlogsverklaring. Tasman wil de inlanders nog verzoenen met hulp van een woordenboek van de Salomons-eilanden dat hij heeft meegekregen, maar de twee talen hebben geen enkele verwantschap. Vier zeelui worden doodgeknuppeld, ook Maori's komen om. Schielijk laat Tasman de ankers hieuwen en zeilt weg uit wat hij de Moordenaarsbaai noemt (later omgedoopt in Golden Bay). Langs de Nieuw-Zeelandse kust vaart hij verder. Via Tonga, Fiji-eilanden, Salomonseilanden en Nieuw-Guinea keert hij terug in Batavia.

Tasmans opdrachtgevers zijn niet echt tevreden over de resultaten van zijn reis: hij heeft zich er te snel van afgemaakt en had nieuwsgieriger moeten zijn. En zijn theorie dat er een grote zee tussen Chili en Indië ligt, wordt niet geloofd. Kort daarna wordt Tasman opnieuw op pad gestuurd; nu moet hij een doorvaart tussen Nieuw-Guinea en Australië zien te vinden. Onverrichterzake komt hij terug. Hij heeft geen route kunnen vinden, waarna de hoge heren hem uitmaken voor bangschijter. Tasmans verweer dat hij geen risico's kon nemen met zijn moeilijk wendbare schepen en het onvoorspelbare weer,

wimpelen ze af. Toch wordt hij vanwege zijn nautische kennis opgenomen in de Raad van Justitie, het hoogste gerechtshof van de VOC in Azië, en wordt hij op pad gestuurd om de koning van Siam gunstig te stemmen. Bovendien leidt hij een militaire expeditie tegen de Spanjaarden op de Filippijnen, een opdracht die zijn carrière zal veranderen. Als hij na een avond stappen en dronken terugkeert naar zijn schip en onderweg twee bemanningsleden tegenkomt, ontsteekt hij in woede en knoopt een van hen met een stuk lont aan een boom op. De man overleeft deze vorm van snelrecht ternauwernood, er gaat een klacht naar Batavia en Tasman wordt als commandeur geschorst en zelfs ontslagen. Ook zijn functie als ouderling in de hervormde kerkenraad van Batavia raakt hij kwijt; hem wordt zelfs de toegang tot het Avondmaal ontzegd. Verzoening en (opnieuw) schorsing volgen elkaar op en uiteindelijk keert de driftkop de compagnie en de kerk de rug toe en stort de boerenzoon uit Lutjegast zich op de veehandel. In de herfst van 1659 overlijdt hij. In zijn testament laat hij 25 gulden na aan alle armen in zijn geboortedorp.

De tentoonstelling over Abel Tasman is tot en met 13 september te zien in het dorps huis van Lutjegast en de rest van het jaar in het Westfries Museum in Hoorn. Informatie: www.abeltasman.org/